

№ 1 / 2019

ГАЗЕТА ДЛЯ ТИХ, ХТО НЕБАЙДУЖИЙ ДО ПОДОЛУ

КОНТРАКТОВА ПЛОЩА

Живемо в епоху змін

Україна — не Китай. У Піднебесній вислів «щоб ти жив у часи змін» — це страшно прокляття. А ми, навпаки, жити не можемо без глобальних потрясінь. Мабуть, вибрикують козацькі волелюбні гени. Лише за двадцять останніх років це вже четверті масові вуличні протести, куди тим китайцям! Головне, щоб обидві сторони протистояння змогли проконтролювати всі процеси, і в Києві не трапилась площа Тяньаньмень. Шлях до європейської цивілізації для нас — це, фактично, шлях до самих себе, тому що Україна споконвіку в центрі Європи. І хочеться плекати надію, що всі ми разом зможемо уникнути крові та жертв, які супроводжували інші цивілізаційні процеси, приміром, Хрещення Русі.

ДАВАЙТЕ ЗНАКОМИТЬСЯ

*Оксана
Мекеера*

Шеф-редактор

Наша газета появилась на свет в очень непростой для Украины, Киева и каждого из нас период очередных перемен и потрясений. И это символично, потому что наша газета — дитя этого быстро меняющегося времени.

Мы хотим писать о том, что волнует всех нас. Но мы, как и вы, устали от доморощенной политики и тех, кто считает себя политиками. Поэтому наша газета — общественная, но не политическая. Политики приходят и уходят, а Киев — вечен. Значит, и киевский Подол — тоже.

История — не только скучная хронология, путанный набор фамилий, дат и событий. Она далеко не всегда перечень прошлых ошибок, которые новое поколение неминуемо стремится повторить. Нет, история может быть увлекательнее детективного романа и драматичнее триллера, особенно, если это история родного города. В нашей газете вы сможете узнать подлинную историю Киева и его сердца — Подола.

Мы называем нашу газету культурологической, потому что намерены рассказывать о знаковых культурных событиях столицы, так сказать, вскрывать культурный пласт, покрывающий Днепровские холмы.

Также регулярно в нашем издании будет появляться литературная страница.

История и культура — наши корни. Но главное в древе — все же плодоносящая крона. Мы намерены писать о сегодняшнем дне Киева и Подола, о промышленных и других предприятиях, которыми гордится город. И реклама таких предприятий вполне уместна на страницах «Контрактовой площади».

С помощью читателей надеемся стать достойным гидом в путешествии по старому и современному Киеву.

Приглашаем к активному сотрудничеству всех, кому интересен Киев и Подол и кто разделяет программные принципы нашей газеты: достоверность, объективность, толерантность и оптимизм.

2-3

стор.

«Київ Самобутній» починається з Подола

Про перспективні плани розвитку району, перетворення історичної частини Києва на сучасний культурно-туристичний центр «КП» розповідає один з ініціаторів проекту «Київ Самобутній» — голова Подільської районної в місті Києві державної адміністрації Сергій Крушановський

5

стор.

«Илья Муромец и Сила Небесная»

У рубриці «Бібліотека на Подолі» друкуватимемо літературні, художні, фотографічні та інші мистецькі доробки талановитих авторів, які особисто або своєю творчістю пов'язані з Києвом та Подолом. Пропонуємо читачам уривок з роману Юрія Лигуна «Илья Муромец и Сила Небесная»

6-7

стор.

«3 історії київських Контрактів»

«Згадуючи Поділ минулого...»

Про Київ загалом і про Поділ зокрема розповісти все неможливо. Але спробувати варто. Тож подаємо матеріали двох авторитетних знавців київської старовини — про історію столичних ярмарків та спогади не такого вже й далекого минулого

ЧИ ВІДОМО ВАМ, ЩО СУЧАСНИЙ ПОДІЛ – ЦЕ:

Понад **34 кв. км** — 4% від території Києва.
191,3 тис. осіб — 6,8% від населення Києва.
3117 будинків.
132,3 км вулиць і доріг.
829 га зелених насаджень, з них 168,5 га парків, 23,9 га скверів, 2,3 га бульварів, 51 га вуличних зелених насаджень.
425 пам'яток архітектури.
4 театри.
8 музеїв.

13 бібліотек.
8% бюджетних надходжень Києва.
21511,9 грн. капітальних інвестицій на одного мешканця — у 1,4 раза більше, ніж у середньому по Києву.
84 навчальні заклади.
6 вищих і професійно-технічних навчальних закладів.
Майже **6000 студентів.**
8 лікувальних закладів.
12 спортивних клубів.
140 спортивних залів.

«КИЇВ САМОБУТНІЙ»

ПОЧИНАЄТЬСЯ З ПОДОЛУ

Переконані, що читачам «Контрактової площі» цікавими будуть не тільки матеріали про історію Подолу зокрема і Києва загалом, але й перспективні плани розвитку району, міста. Тим більше, якщо йдеться про перетворення історичної частини Києва на сучасний культурно-туристичний центр. Важливу інформацію краще отримувати з першоджерел, тож «КП» звернулася за коментарями до одного з ініціаторів проекту «Київ Самобутній» — голови Подільської районної в місті Києві державної адміністрації Сергія Крушановського.

Сергію Івановичу, нині у місті багато говорять про реалізацію проекту «Київ Самобутній». Будь ласка, поінформуйте наших читачів про його основні засади.

Знаєте, майже в кожній європейській столиці є своє «старе місто» — у Відні, Празі, Будапешті... То чому б і нам не зробити щось подібне у Києві — місті з більш ніж півторатисячолітньою історією?

концепція розвитку, відповідно до якої фактично створюється нове архітектурно-культурне середовище. Уявіть сучасну новорічну ялинку, яку встановлюють на міській площі: є жорстка основа — стовбур, а до неї кріпляться окремі зелені гілки. Так само «Київ Самобутній» — концептуальна основа, в рамках якої реалізуються окремі проекти: реконструкція Поштової і Контрактової площ,

На Контрактовій площі планується розвинути публічний простір

Тож «Київ Самобутній» — це столичний муніципальний проект, який реалізовується за ініціативи глави Київської міської державної адміністрації Олександра Попова. До ініціативної групи проекту входять також керівники Києво-Могилянської академії, Асоціації труператорів України, громадські активісти, залучаємо до співпраці істориків, археологів, архівістів, інших профільних фахівців. Наша мета — відродження історичних пам'яток Києва, насамперед — Подолу, оптимізація транспортних і пішохідних потоків, створення сучасної туристично-розважальної інфраструктури.

Київ пережив багато масштабних реконструкцій і перебудов, пригадаймо хоча б доволі суперечливий з історично-художньої точки зору нинішній Майдан Незалежності. Чи не стане «Київ Самобутній» ще одним коштовним пам'ятником недолугим чиновницьким амбіціям?

Давайте розділимо це запитання на два. По-перше, «Київ Самобутній» — це не монумент: збудували — і бовваніє стовпом. Це

організація пішохідної зони в історичній частині Подолу, створення Алеї художників на Володимирській гірці тощо. Кожна складова «Києва Самобутнього» може бути більш чи менш вдалою, але загалом, як і святкова ялинка, він не може бути неуспішним.

А закид щодо чиновницьких амбіцій... Наша концепція передбачає організацію Центру громадських ініціатив, до якого будуть залучені широко відомі й поважні столичні діячі. І саме вони, а не чиновники, вирішуватимуть долю окремих складових «Києва Самобутнього», включно із залученням інвестиційних коштів.

На якому етапі реалізації нині проект?

Створено загальну архітектурно-культурну концепцію, найближчим часом заплановано її масштабну презентацію. Хочемо, щоб вона відбулася у Києво-Могилянській академії — це підкреслить важливу роль громадськості у цьому процесі.

Для прикладу. Нещодавно Департамент містобудування та архітектури провів опитування на тему: «Якою бачать кияни оновле-

Сергій Крушановський наголошує, що «Київ Самобутній» — це концепція розвитку, відповідно до якої фактично створюється нове архітектурно-культурне середовище

ну Контрактову площу?». Результати цікаві: зокрема, люди хочуть, щоб ця площа була не виключно пішохідною, а пішохідно-велосипедною, — для нас це був певний сюрприз. Також переважна більшість опитаних підтримує створення підземного музею, де можна було б оглянути рештки старих будівель. Відтак ми, безумовно, шукатимемо можливості, аби врахувати думки киян. До речі, у столичному Департаменті містобудування та архітектури «Києвом Самобутнім» безпо-

зькому праву та сходи до нього. Цей кодекс правових засад міського самоврядування прийшов до нас з Європи, але пам'ятник Магдебурзькому праву є тільки у Києві.

Триває реконструкція Поштової площі: відкриття другого транспортного тунелю планується до Нового року, маємо надію, що всі роботи завершаться до Дня Києва. Розпочато ремонт інженерних мереж на вулиці Сагайдачного — це перший крок до перетворення її на пішохідну зону. Тривають проектувальні

Вулиця П. Сагайдачного стане пішохідною

середньо опікується директор — головний архітектор міста Сергій Целовальник та його заступник Андрій Вавриш, а це ще раз підкреслює значущість проекту.

Окремі складові задуму вже реалізуються. Відреставровано пам'ятник Магдебур-

роботи та узгодження щодо встановлення пристроїв для регулювання автомобільного руху на Андріївському узвозі, між іншим, за допомоги фірми «Андріївський плаза», яка активно співпрацює з нами. Нині ввечері узвозом не пройти — всюди запарковані ма-

шини! А через це, коли випаде сніг, прибрати його буде неможливо, ми це вже «проходили». Тож проблема вимагає вирішення.

Підводячи ризик, можна сказати, що «Київ Самобутній» — не застигла конструкція, а живий організм, який росте, розвивається і трансформується у процесі реалізації.

Ви згадали про реконструкцію Контрактової площі. Напруженість у суспільстві щодо перебудови Гостинного двору нині децю спала, але остаточно її не подолано. Яке ваше особисте ставлення до цього питання?

Давайте знову-таки розкладемо запитання на дві частини. З одного боку, я не бачив і не знаю історичної споруди під назвою Гостинний двір на Контрактовій площі. У 1811 році побудували перший поверх будівлі. Але 1980 року її було цілковито знесено, навіть каміння фундаменту вивезли. Тож на цьому історичному місці нині розташовується новобуд радянських часів, який жодної історичної цінності — це об'єктивно — на жаль, не має. Так за що, питається, списи ламали?

З іншого боку — громадську думку треба поважати та неодмінно враховувати. І забудовники Гостинного двору починають сприймати цю істину. Зараз вони спілкуються з фахівцями з Києво-Могилянки щодо архітектурних та інших аспектів реконструкції Гостинного двору. Було б цілком слушно, якби в оновленій споруді знайшлося місце для того Центру громадських ініціатив, про який ми згадували. Тоді кожен киянин мав би місце, куди можна звернутися зі своїми питаннями чи пропозиціями, які будуть неупереджено і фахово розглянуті.

Сергію Івановичу, наостанок поінформуйте, як, де і коли можна долучитися до реалізації «Києва Самобутнього»?

Жодних проблем — для доброї справи викроїти дешицю свого часу ніколи не пізно! Сьогодні можна звертатися до Київської міської та Подільської районної державних адміністрацій, трохи згодом, сподіваюся, — до Центру громадських ініціатив.

Ваш внесок може бути яким завгодно: від цікавого аматорського дослідження якоїсь архітектурної пам'ятки до пропозиції масштабного бізнесового проекту. Головне, щоб це було щиро та з любов'ю до нашого величнього і славетного Києва.

Від «Контрактової площі» з Сергієм Крушановським спілкувався Ігор Артюшенко

Артем Ареф'єв

Поділ завжди притягує туристів своєю особливою атмосферою

Старий Поділ: прощай і... вітаємо знову?

АУТЕНТИКА РАЙОНУ СТІМКО ВТРАЧАЄТЬСЯ — АЛЕ, ЗДАЄТЬСЯ, МАЄ ШАНС НА ВІДРОДЖЕННЯ

За минулі пару десятиліть Київ значно змінився: з падінням «залізної завіси» та іншими епохальними подіями кінця ХХ століття ми довго не могли чітко усвідомити, що наше місто не тільки стало столицею вельми великої європейської країни, але й входить до десятки найбільш населених мегаполісів Європи — попереду тільки Москва, Лондон, Стамбул, Санкт-Петербург, а з Берліном і Мадридом (населення 3,2–3,5 млн. осіб) можемо ще посперечатися. Попри економічні коливання, Київ стає справжнім столичним мегаполісом — і від милої багатьом провінційності Старого Подолу скоро може не залишитися і сліду. Утім, нещодавно почалося обговорення проекту міської програми «Київ Самобутній», яка покликана перетворити цю історичну місцевість на туристичний район, зберігши її унікальність.

«Цей проект — перша спроба регенерації району історичного центру міста, — розповів Андрій Вавриш, заступник директора Департаменту містобудування та архітектури Київміськдержадміністрації. — «Київ Самобутній» охоплює територію історичної частини Подолу, а також схилив над ним — Володимирську гірку, Володимирський і Андріївський узвози, схили аж до Львівської площі. Ця місцевість багата об'єктами архітектурної та духовної спадщини, однак на сьогодні за соціально-економічними показниками це доволі депресивна територія. Завдання ж проекту — реалізувати її культурний потенціал: нині на 12 тисяч місцевих жителів сюди щодня приїжджає тисяча туристів, це дуже мало».

Щоправда, останні кілька років щодо депресивності Подолу можна в чомусь посперечатися: саме тут, на відміну від інших районів історичного центру, ведеться чи не найактивніше будівництво. Оразу кілька великих будівель зводиться на Верхньому і Нижньому Валах, відкрито кілька нових готелів, на торговий центр перетворюють Гостинний двір. Багато в чому нові будівлі стилізовані під архітектуру ХХ століття — принаймні, старовинні будинки після сучасної реконструкції могли мати саме такий вигляд.

Утім, у планах розробників програми «Київ Самобутній» — створити механізм, аби, з одного боку, прискорити розвиток Подолу, з іншого — зберегти його само-

Громадське обговорення проекту

бутність, те, що відрізняє район від інших куточків Києва та решти міст. За словами Андрія Вавриша, йдеться не тільки про такі помітні проекти, як реконструкція вулиць, упорядкування паркування, облаштування велодоріжок і зручних переходів. Пропонується створити модель, коли на одну вкладену в реконструкцію гривню підприємці прагнуть вкласти ще 7–8 гривень — у розвиток розташованих тут готелів, ресторанів, різноманітних культурних закладів. Передбачається, що буде створено громадський благодійний фонд, який виділятиме гранти на організацію оригінальних музеїв, ресторанів, культурних центрів. А в цілому головна ідея «Києва Самобутнього» — перетворити Поділ на комфортний простір, де б прагнули проводити більше часу і кияни, і гості міста.

З іншого боку, навіть без цієї програми Поділ зростає, стає більш європейським. Однак варто пам'ятати,

що ті вже упорядковані міста Європи, які ми ставимо у приклад, сформувався в такому вигляді не за єдиним планом, а доволі спонтанно, відображаючи ті чи інші обставини життя місцевих громад. Завдяки такому досвіду ми можемо не допустити повторення їх помилок, як, приміром, з ліквідацією та подальшим відновленням трамвайних ліній, з автомобілізацією вулиць, які з часом перетворювали на пішохідні.

Тож, перетворюючи Поділ на сучасний та європейський, ми позбудемося стихійної торгівлі біля Житнього ринку, вже закритої автостанції, старезних кіосків, а реконструкція Верхнього і Нижнього Валів не залишить місця для безхатченків та іншої асоціальної публіки. Але якщо при цьому буде збережено автентичні архітектурні пам'ятки та власне дух району — це і буде підкреслення тієї самої самобутності Києва та Подолу.

Блоггер Questrum

Останеться только память?

МИЛЫЙ ПРОВИНЦИАЛИЗМ, КОТОРЫЙ, ПО СУТИ, И СОЗДАЕТ ДУХ СТАРОГО КИЕВА, УЙДЕТ ИЗ ЭТОГО ГОРОДА НАВСЕГДА

Парадокс сознания: путешествуя или просто глядя на картинки европейских городов, мы вроде как хотим видеть у себя нечто похожее — с пешеходными площадями, велодорожками и прочими... каждый может добавить свое. Но не хотим задумываться, как это получилось. А получилось долгим и упорным трудом, спорами, а, главное, ценой времени. Собор святого Витта в Праге, выставленный в качестве заманушной картинки в кружочке справа, строился 600 лет! Нынешняя 400-километровая сеть велодорожек Фрайбурга прокладывалась 40 лет. Парижский метрополитен со станциями на каждом углу строился более века. Но мы хотим получить это все сразу, почти завтра: пройти по возрожденному Подолу, прокатиться в метро на Троєщину, прогуляться красивыми парками с новенькими аллеями.

Но при этом придется свыкнуться и с тем, что милый провинциализм, который, по сути, и создает дух Старого Киева, уйдет из этого города навсегда. В первую очередь, из центральных районов уйдут — да уже почти ушли — дворы, магазины с железными дверями и неведомыми нынешнему поколению надписями «Бакалея», да и много чего. Уходят в прошлое бабушки на лавочках, гаражные и дачные кооперативы, лодочные станции, — нет,

Одноэтажек на ул. Почайнинской давно нет.
Фото Василия Галайбы

не совсем уйдут, но заметно поредеют. Не то чтобы это наступление некоей копии западного капитализма, но все однозначно будет другим. И это будущее уже рядом. Будущее благоустроенного города, где сохранилось совсем немного настоящей старины, притом, отреставрированной и декорированной табличками. Города, где реконструированные дома можно спутать с новостройками в стиле ампира и барокко. Города, где каждый квадратный метр учтен и тщательно подсчитана его стоимость.

Ловите, цените Старый Киев. Чутьочку советский, чутьочку дореволюционный, чутьочку провинциальный. На ныне ак-

тивной Яндекс-панораме (см. фото) белого здания слева уже нет — здесь достраивают, кажется, 8–9-этажку. Довольно симпатичную, в стиле европейского псевдоисторизма — возможно, подобное здание здесь могли воздвигнуть в начале XX века, если бы не войны и революции. Тогда развивающийся мегаполис серьезно притормозил, как оказалось, на десятилетия, но нам никуда не деться от логического хода истории. Киеву суждено стать крупным и красивым европейским городом, и на это понадобится намного меньше времени, чем его западноевропейским собратьям.

А Старого Киева больше не будет. И те детали, которые сейчас еще можно не заметить, через пару-тройку

лет могут исчезнуть. Это прогресс, это невозможно остановить — если мы не хотим превратить город в квартиру одинокой старушки. Не будет покосившихся домиков, не будет бабушек-торговок, не будет автостанции, не будет заброшенной мастерской напротив...

Если удастся сохранить хотя бы один колоритный подольский дворик — это уже победа, но все равно за счет реставрации, это будет музей или музей-ресторан. Бульвар на Валах станет популярным местом прогулок, но исчезнет дух Старого Подола... Как в свое время реконструировали парк КПИ — нынче один из лучших в городе, но уже без кустов, где по разным надобностям прятались студенты, об этих кустах потом вспоминала. Именно из таких мелочей и состоит Старый Киев, детали которого, ныне незаметные, совсем скоро превратятся в объекты экскурсий. Как, например, гараж 1950-х годов на Печерске — еще десяток лет назад сарай-сарая, а ныне — уже почти достопримечательность. Или советские детские площадки, или неотреставрированные трамваи, или открытые нараспашку подъезды вполне обитаемых дореволюционных домов, или...

Из этих мелочей и состоит Старый Киев, которого скоро не будет. Останется только память. Но время не остановить.

Анна Волосевич

Яким ми бачимо своє місто

«Контрактова площа» вирішила дізнатися у мешканців столиці про їхнє ставлення до рідного міста та який зміст вони вкладають у поняття «Київ Самобутній»

Для переважної більшості мешканців і гостей столиці України Старий Київ асоціюється із Подолом. Зрештою, практично всі оглядові екскурсії, які насправді дають змогу пізнати і відчувати старовинний дух нашого міста, або починаються тут, або закінчуються, однак неодмінно відвідують цю історичну міс-

цевість. І це не дивно, адже так приємно прогулятися Андріївським узвозом з його кав'ярнями, музеями і творчою публікою, завітати до давніх церков і соборів, пройти пішки від Контрактової до Поштової площі...

Кияни своє рідне місто бачать по-різному. Звичним, затишним, неповторним, захопливим... А ще — не уявляють його без архітектурних пам'яток, давніх споруд, матеріальних згадок про Київську Русь і часи українських гетьманів, що надають особливого шарму «старого міста».

«Основні символи Старого Києва — Софійський собор, Золоті ворота, Андріївська церква, будівлі Києво-Могилянської академії, фонтан «Самсон», храм Богородиці Пирогощі, Флорівський монастир, церква Миколи Притиска, пам'ятник Володимирі», — перелічує 21-річна студентка Олена.

28-річний наш колега-журналіст Денис вважає, що справжній Київ — це те, що було зведено дуже давно, у минулих століттях. «І це потрібно підтримувати та зберігати, а не будувати «труни» на руїнах», — наголошує молодий киянин.

Погоджуються з ним і 22-річна менеджер Дарина: «Аби зберегти Київ, ми не повинні наслідувати сучасні модерні тенденції у реставрації старовинних пам'яток, перетворюючи їх на відретушовані ляльки».

Любить своє рідне місто 30-річний системний адміністратор Едуард, та особливо захоплюється людьми, які в ньому мешкають: «Київ — це підйоми і падіння в прямому сенсі слова. Він не тільки збудований на перепадах висот, але ще має дух свободи, чистоти і щирості містян. Як для мегаполіса Київ дуже спокійний і тихий — жити тут справжнє задоволення!».

Виділяє українську столицю серед інших міст світу і 20-річна студентка Ганна: «Київ самобутній — це Київ неповторний, тобто відмінний від решти міст на планеті. Це місто є таким, адже в ньому поєднується все: епохи, стилі, природа, історія, здобутки науково-технічної революції... У нас можна погуляти куточками міста, які майже не змінилися з плином століть, а можна відвідати й новітні архітектурні витвори людської уяви», — підвела риску дівчина.

Зелена зона поблизу
Гостинного двору

БІБЛІОТЕКА НА ПОДОЛІ

У рубриці «Бібліотека на Подолі» ми друкуватимемо літературні, художні, фотографічні та інші мистецькі доробки талановитих авторів, які особисто або своєю творчістю пов'язані з Києвом та його серцем — Подолом. Або якщо вони принаймні мають добрих друзів у столиці України!

Лауреат багатьох літературних премій дитячий письменник Юрій Лигун відповідає одразу всім вимогам, тому і отримав право першим представити свій творчий доробок у цій рубриці. Пропонуємо читачам уривок з його роману «Илья Муромец и Сила Небесная» про те, як славетний богатырь від печенігів Київ боронив (між іншим, написання «безшумного» та подібне — не проблеми орфографії, а категоричне небажання православного автора пускати в своє життя «бес-а» у будь-якому вигляді).

Якщо ж нашим читачам закортить дізнатися, що передувало та відбувалося після зображених подій, — заходьте на сайт Юрія Лигуна «Тузики не здаються!» (<http://ligun.info>).

Юрій Лигун,
письменник

Булава Ильи Муромца

Отрывок из книги Ю.Лигуна «Илья Муромец и Сила Небесная»

Вооружившись белой хоругвью на толстой палке-шеле, которой, в случае дипломатической неудачи, можно и без всякой дипломатии по затылку огреть, Илья выехал за городские ворота. Миновав вал, он увидел плоды своей работы: землю, ошетилившуюся пятью рядами острых кольев. Только разве ж для Бурушки это препятствие! Он преодолел его в один скок и сразу очутился перед вражескими палатками. Вернее, даже не перед, а, скорее, под ними, потому что угодил в глубокий трёхсаженный подкоп, укрытый шкурами и присыпанный сверху землёй.

Его выкопали кочевники прямо напротив ставки Калина, чтобы обезопасить своего владыку на случай внезапного нападения руссов. Вырыли ночью, поэтому княжеские наблюдатели ничего не заметили.

Говорят, что конвейер придумал основатель автомобильной промышленности Генри Форд. Чепуха! Конвейер придумали печенегі за тысячу лет до него. Их передняя линия никогда не сражалась более пяти минут, поскольку за это время даже самый могучий боец полностью выдыхался. Поэтому по команде сигнальщиков, которые пели военную песню, равную времени исхода сил, первая линия мгновенно уступала место второй. И так далее, по кругу. Из-за своего умения быстро перестраиваться, кочевники всегда вели бой свежими силами.

Используя тот же приём, они выкопали огромную яму со скоростью бульдозера, только абсолютно безшумного. Шеренга

из двадцати человек за три копка наполнила двадцать вёдер, и лопаты тут же перехватывала следующая двадцатка, а первая тем временем рассыпала землю за палатками, чтобы скрыть следы своей работы.

И это удалось, иначе Илья ни за что бы не угодил в ловушку. Даже для могучего Бурушки подкоп оказался слишком глубок. После третьей попытки выскочить, Илья спешился и, хлопнув коня по мокрому крупу, сказал:

— Давай, Бурушка!

— О-го-го! — встревоженно заржал тот, но команде повиновался.

Без всадника он легко выбрался из ямы, к которой уже бежала охрана ставки, и бросился в степь. Ему вслед летели стрелы, да куда им было догнать резвого скакуна!

Вскоре Илья увидел над краем подкопа много раскосых глаз. Их владельцы ничего не предпринимали, словно ждали кого-то. Дело в том, что кочевники не знали славянского языка. Поэтому, собираясь в поход на Киев, они прихватили с собой таргуманов, или драгоманов — толмачей-переводчиков, которые выучили язык, разговаривая с пленными руссами.

Наконец один из таких толмачей появился у ямы. Он оказался тем самым Крючком, который давеча повис на рожне. Крючок знал толк в великом и могучем языке руссов, поэтому быстро отыскал нужные слова и прокричал, опасно склонившись над подкопом:

— Меча дай-дай!

— Подавишься! — ответил Илья, уразумевший, что от него требуют отдать меч, и уже хотел показать врагам большой русский кукиш, но вовремя вспомнил, что он дипломат, поэтому миролюбиво сказал: — Я к вашему царю от нашего князя послан, посему драться не собираюсь, если вы тоже не будете.

— Меча дай-дай, — невозмутимо повторил толмач, вроде других слов он не знал, и знать не хотел.

— Да ты что, не понимаешь, посол я княжеский! Вынимайте меня отсель и к царю ведите!

— Меча дай-дай, дай-дай!

Илья понял, что разговоры бесполезны, а выбираться всё равно надо. Поэтому он отстегнул меч с ножнами и выбросил наружу. Да так удачно, что непонятливый толмач свалился в яму, а трое других долго плевались зубами.

Етараюсь оставаться дипломатом, Илья дал себя связать чембурами — кожаными поводами, на которых водят коней. В таком виде богатырь и предстал пред очами грозного царя. Муромец сразу понял, что перед ним не просто правитель, обладающий неукротимой волей, но истый боец, силу которого не могли спрятать царские наряды. Однако и Калин сразу распознал, что перед ним не простой посол, а могучий богатырь. Но больше всего царя поразили белокурые пряди, выбивающиеся из-под шелома. Ему сразу вспомнился белый голубь из нехорошего сна, и тень тревоги пробежала по его помрачневшему лицу.

— Развяжите, куда он денется? — приказал правитель.

К Илье направился слуга-охранник, однако Муромец не нуждался в его услугах. Он напряг мышцы, и кожаные чембуры разорвались, словно шёлковые ниточки.

Калин вздрогнул, но совладал с собой и, жестом пригласив Илью сесть, спросил на хорошем русском, который успел выучить во время многочисленных набегов:

— Как тебя зовут?

— Илья Муромец.

— Хороший меч у тебя, но по моей руке тяжеловат. Повешу его на ковёр, буду любоваться. Да ты угощайся, Илья, и рассказывай, что от князя принёс.

Богатырь оглядел стол, вернее, богатый ковёр, лежащий на полу, и не увидел ничего, кроме мяса и какого-то неаппетитного варева в мисках.

— А хлеб где? — спросил он.

— Для тебя найдём, — царь хлопнул в ладоши и крикнул: — Чурек!

Илья решил, что это имя слуги, но оказалось, что чурек — это плоская лепёшка. На вкус она была хуже хлеба, но выбирать не приходилось, тем более, что послан и не такое есть доводится. Зато мясо оказалось не собачиной, а жареной бараниной, и Илья с удовольствием съел изрядный кусок. А вот от кумыса — кобыльего молока — отказался, хотя зря: полезная вещь!

— Пришёл я к тебе, Калин-царь, с предложением от князя киевского. Согласен он своего бойца супротив твоего выставить. А насчёт зятя твоего, Сартака, передал соболезнование и готов выплатить виру — подводу серебра, подводу золота и три подводы мехов горностаевых.

— А я тебе другое предложу, — ответил Калин. — Недолго князю осталось. Растопчу его, как муравья. Поэтому, пока не поздно, иди ко мне служить. Не обижу: при себе

буду держать, семь жён дам, на серебре есть будешь, из золота пить...

— И на золотой цепи ходить! — закончил Илья, мысленно измеряя расстояние между собой и Калином. — Нет, царь, не найти тебе среди русских воинов предателя.

— Ты хочешь сказать, что ваши предатели дороже стоят? Хорошо, получишь двенадцать жён.

— Лады, — вдруг согласился Муромец. — На двенадцать согласен.

— Вот так бы и сразу! — хохотнул Калин-царь.

Чёрный орёл даже глаза прищурил, радуясь, что так легко приручил белого голубя. Но открыть их ему уже не удалось. Страшный удар сотряс его лысый череп: это Илья ухватил медную миску и что есть силы метнул её в своего собеседника. Согласитесь, не совсем дипломатический приём, но недаром говорят: на войне как на войне!

Такого оборота охрана не ожидала. Все они были опытными воинами и повидали многое, но чтобы их повелитель валялся на полу с раскроенным черепом — нет, такого, им видеть даже в страшном сне не доводилось. Кстати, если мы вспомнили о снах, то скажем, что сон Калина-царя всё же был в руку...

Опомнившись, печенегі бросились на Илью. Но секундное замешательство стало для них роковым: ведь у богатыря в руках была уже не медная миска, а верный булатный меч.

Через мгновение всё было кончено. Богатырь вышел из ставки и свистнул. В ответ он услышал топот копыт: это умница-Бурушка спешил на помощь.

Ілюстрації художниці з Вінниці Сусанни Домбаян
<http://illustrators.ru/users/id3775/portfolio>

Михайло
Кальницький

З історії київських Контрактів

ТОРГИ, ЩО УПРОДОВЖ ТРИВАЛОГО ЧАСУ ВІДБУВАЛИСЯ НА ПОДОЛІ, ПОСІДАЮТЬ ВАЖЛИВЕ МІСЦЕ У РОЗВИТКУ СТОЛИЦІ УКРАЇНИ

Сьогодні киян важко здивувати значними торжищами — у будь-якому куточку міста є величезні магазини з багатьма тисячами відвідувачів щодня. Порівняно з ними, показники давніх міських ярмарків виглядають доволі скромно, оскільки на межі XVIII–XIX століть усе населення Києва загалом досягало 25–30 тисяч осіб. Але без тих ярмарків не було б і сучасної комерції. Недаремно в історії столиці України займають важливе місце Контрактові торги, що упродовж тривалого часу відбувалися на Подолі. Від них походить назва центрального подільського майдану — Контрактової площі.

КОНТРАКТИ ПЕРЕНЕСЛИ ДО КИЄВА ІЗ ДУБНА

До київського життя Контракти увійшли понад двісті років тому. Саме тоді, внаслідок розділення Речі Посполитої, місто на Дніпрі — недавня прикордонна околиця Російської імперії — виявилось головним вузлом великого регіону, що включав Київщину, Поділля та Волинь. Економічну діяльність на цих теренах визначали щорічні торговельні з'їзди поміщиків, купців, банкірів, де укладалися оптові угоди — контракти. Інакше й бути не могло, адже у розпорядженні комерсантів не було ані надійного транспорту, ані екстреного зв'язку. Тож лише регулярні Контрактові з'їзди за-

на Хрещення. Чому? Щоб відповісти на це запитання, треба зважити на стан тогочасних шляхів — будь-яка відлига вельми затрудняла можливість долати великі відстані, на томість морози гарантували якість саних доріг.

НА ІНШИХ ПОДИВИТИСЬ, СЕБЕ ПОКАЗАТИ

Зрозуміло, що поміщики і купці намагалися не пропускати чергових Контрактів. Водночас сюди прагнули дістатися всі шляхетні й заможні мешканці провінційної глухомані — аби зробити покупки та й узагалі «на інших подивитися,

ПОПУЛЯРНІСТІ КОНТРАКТІВ НЕ ЗМОГЛА ЗАШКОДИТИ НАВІТЬ НИЩІВНА ПОЖЕЖА ПОДОЛУ ВЛІТКУ 1811 РОКУ

Торговище біля Контрактового будинку. Фото кінця XIX ст.

безпечували заможним людям усього регіону можливість долучитися до ринку.

Коли восени 1797 року імператор Павло I розпорядився перенести Контракти з волинського міста Дубна до Києва, ця подія стала знаковою. Вона буквально розворушила економічне життя у місті на Дніпрі! Уперше кияни побачили Контрактовий ярмарок 15 (26) січня 1798 року. Проходив він на Подолі, де була тоді зосереджена майже вся торговельна діяльність міста.

Попервах Контрактові з'їзди у Києві організовували саме у січні,

себе показати». Тож під час проведення ярмарків кількість людей у Києві щонайменше подвоювалася. Контрактові з'їзди були, можна сказати, головною подією сезону. До них готувалися заздалегідь, накопичували гроші, шили вбрання, ладнали екіпажі. А потім — хто на возах, хто на саних, хто в каретах зі спеціальними полозами — гості повільно стягувалися до засніженого Києва, взявши з собою все необхідне. Це була «золота пора» для обивателів Подолу, особливо для влас-

Відкриття Контрактового ярмарку. Фото 1912 р.

ників крамниць та утримувачів готелів. Адже вони правили за оренду й дах над головою шалені гроші.

Добряче заробляли тієї пори й представники артистичного світу, які розважали гостей у спектаклях і концертах, на балах і маскарадах. На афішах фігурували відомі всієї Європи імена співачки Анжеліки Каталані, скрипалів Генріка Венявського і Кароля Ліпінського, піаніста Ференца Ліста. Аби побачити на власні очі це бурхливе свято, що тривало зо три тижні, до Києва спеціально приїжджали Олександр Пушкін, Микола Гоголь, Оноре де Бальзак, Адам Міцкевич.

ВНАСЛІДОК ПОЖЕЖІ — НОВЕ ПЛАНУВАННЯ

Популярності Контрактів не змогла зашкодити навіть така трагічна подія, як нищівна пожежа Подолу, що трапилася улітку 1811 року. Деякий час для ярмарків використовували зазедве відбудоване згарище. Разом з тим, внаслідок пожежі Поділ отримав нове регулярне планування з чітким перехрещенням вулиць. А в центрі цієї місцини зарезервували майданчик для головного громадсько-економічного центру — комплексу з трьох споруд, запроєктованому британським архітектором Вільямом (Василем) Гесте у класичному стилі. Комплекс включав новий Контрактовий будинок, Магістрат і поштову станцію. Будинок для Контрактів був успішно зведений у 1817 році. Але інші будівлі за проектом Гесте так і не вдалося спорудити через нестачу коштів у міста.

Час спливав, і поступ цивілізації накладав свій відбиток на економічне життя. З'яви-

лися впорядковані шосейні тракти й залізниці; було налагоджено телеграфний зв'язок; з 1869 року в Києві діяв біржовий комітет «для взаємин та угод по всіх оборотах торгівлі й промисловості». Контрактові ярмарки втратили свою визначальну роль. Наприкінці XIX та на початку XX століття тут торгували не стільки приїжджі, скільки місцеві купці, котрі використовували старовинну традицію для поживлення свого збуту. Час проведення ярмарків змістився до більш теплої пори — початку весни. Городяни за давньою звичкою влаштовували у ці дні походи по подільських крамницях, водночас проводили дозвілля у численних балаганах та інших місцях розваг, які неодмінно супроводжували Контракти.

Зрештою, світова війна, революція та громадянські смути паралізували діяльність старовинних ярмарків. У період непу, щоправда, традиція ненадовго відродилася. З 1923 по 1929 рік проводились «Радянські Київські Контрактові ярмарки». Остаточно з ними покінчила доба колективізації, коли ринкові взаємини між містом та селом стали зайвими.

Контрактовий будинок, у стінах якого нині діє біржовий заклад, зберігся донині. До речі, місце, призначене для інших будівель «комплексу Гесте», досі не отримало капітальної забудови. Тож сьогодні існує реальна можливість через дві сотні років усе ж реалізувати у повному обсязі ефектний містобудівний задум, наповнивши його сучасним громадсько-культурним змістом. Це зробило б Контрактову площу цілісним ансамблем, збільшило б її видатне значення для Подолу і міста в цілому.

Проект «комплексу Гесте» (праворуч — Контрактовий будинок). 1810-і рр.

Дмитро
Малаков

Згадуючи Поділ минулого...

ПОПРИ СВОЮ ІСТОРИЧНУ «НЕЦЕНТРАЛЬНІСТЬ»,
ПОДІЛ МАЄ ПРАВО ПИШАТИСЯ РІЗНИМИ НОВАЦІЯМИ В ЖИТТІ КИЄВА

Як про Київ загалом, так і про Поділ зокрема розповісти усе просто неможливо. Саме такою була перша реакція, коли редакція нового часопису «Контрактова площа» запропонувала сказати кілька слів про одвічний Поділ, без якого — як дехто вважає — Київ неможливий. Але спробувати все ж варто, хоча б обмежившись власними думками й спогадами.

ПОДІЛ ЗАВЖДИ ЛЕЖАВ ОКРЕМІШНО КИЄВА

Поділ для життя людей від самого початку мав очевидні переваги, аніж владна княжа Гора. Близькість Подолу до Дніпра не тільки забезпечувала їх рибою, але й сприяла розвитку ремесел і торгівлі на великому водному шляху «з варяг у греки». Натомість князі сиділи собі в Дитинці на неприступній горі та, образно кажучи, милувалися звідти підвладними землями й просторами, включно з Подолом і Лівобережжям.

Гора — власне Київ — давніша, старша за Поділ просто суто географічно, бо залишилася такою через мільйони років — наддніпрянською горою. А Поділ виник на тому просторі, який утворили попід правобережного горою відкладення м'яких гірських порід, що їх повимивали до Дніпра струмки з теперішніх Глибочиці, Дігтярного та Гончарного ярів. Потім ще додалися алювіальні піски з Дніпра, які осідали після потужних водопіль. Про це свідчать залишки жител, виявлені на Контрактовій площі при прокладанні лінії метрополітену.

У старому Києві Поділ і Гора сполучалися між собою крутими узвозами, що й нині ведуть майже так само: Андріївський — з Гори до Контрактової площі, Вознесенський — до Житнього базару, тобто шляхи руху з Верхнього міста до давніх торжищ. Тільки Борищів узвіз вже залишився нижньою частиною на Подолі. А сучасний топонім «Подільський узвіз» можна пояснити лише необхідністю київських чиновників, бо він насправді сполучає Лук'янівку з Куренівкою, а не з Подолом.

ПОТУЖНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ВУЗОЛ

Попри свою історичну «нецентральність», Поділ має право пишатися різними новаціями в житті Києва, що торкнулися району наприкінці XIX та на початку XX століть. Для зручного транспортного сполучення між обома історичними частинами міста (Печерськ та Липки — то окрема тема) 1892 року сучасним Володимирським узвозом пішов перший у Російській імперії та другий у Європі (після Берліна) електричний трамвай. 1905 року Верхнє місто сполучив з Подолом так званий Михайлівський механічний підйом (фунікулер), що діє й досі. Добре пам'ятаю зі свого дитинства і потім, як при заповненні вагона хтось неодмінно казав: «Він (фунікулер) одного разу падав...» (таке справді було під час ремонту у 20-х роках, але ніхто не постраждав). Згодом долиною Глибочиці трамвайні колії з'єднали Поділ з Лук'янівкою і далі — із залізничним вокзалом. Трамвайні маршрути простяглися з Подолу в найдовших напрямках — до курортної Пущі-Водиці (лінія діє й досі), а з Поштової площі рейки лягли аж до Броварів.

До речі, ще задовго до такої новації як трамвай, саме Поділ упродовж багатьох десятиріч був місцем прибуття і відправлення поштових диліжансів: тепер про це нагадує скромний будиночок колишньої поштової станції на однойменній, такий тепер невідомий вже не площі, а буденно утилітарний транспортний розв'язок. Відтак Поділ став транзитним районом для автотранспорту. Дніпровська набережна перетворилася на ма-

гістраль швидкісного руху, і про її колишню зону відпочинку довелося забути. На Поштовій площі доживає віку Річковий вокзал, звідки ще зовсім недавно вирушали в рейси вниз і вгору по Дніпру й Десні пароплави й теплоходи далекого плавання, приміські «річкові трамваї» і така колись новація — вже абсолютно невідома сучасній мові — як швидкісні судна на підводних крилах типу «Ракета» і «Метеор».

КРАМНИЦЯМИ НАГАДУВАВ ХРЕЩАТИК

Поділ середини минулого століття для подолан був своїм рідним домом — з роботою на подільських, куренівських заводах, на судноверфях Рибальського півострова, в річковому порту та установах і закладах освіти, культури й торгівлі. Жителі Верхнього міста залюбки відвідували подільські кінотеатри, сліdkуючи за програмами. Славилася зручностями кінотеатри «Жовтень» та палацу культури «Харчовик» (нині — Дитячий музичний театр). Менш популярними були кінотеатри «Буревіс-

ник» на теперішній вулиці Петра Сагайдачного та, особливо, — дерев'яний «Колос» посеред Житнього базару (звідси й назва) — на миршавому тоді бульварчику між Верхнім і Нижнім Валами. До «Колоса» йшли заради якогось фільму або щоб десь пересидіти: зал не опалювався, взимку глядачі стукотіли ногами, аби зігрітися; на підлозі — лушпиння від «семачок». Що вже казати про публіку рівня «жил-бил на Подоле Гоп-со-смиком, да-да...». Відвідувачами «Колосу» здебільшого був простий люмпен або ті, кого у старі часи називали «невибагливою частиною публіки».

Від Річкового вокзалу у рейси вниз і вгору по Дніпру й Десні вирушали теплоходи далекого плавання, приміські «річкові трамваї» і швидкісні судна на підводних крилах типу «Ракета» і «Метеор»

майдану являв собою суцільну низку крамниць — на перших поверхах будинків та у дерев'яних павільйонах навпроти. Сам Житній базар торгував м'ясом, молочними продуктами, городиною та фруктами — здебільшого вирощеними «приватним сектором» з Куренівки (доставка — трамваем), Вишгорода, Нових та Старих Петрівців. З весни до осені, поки діяла навігація на Дніпрі та Десні, з місцевими перекупниками конкурували колгоспники з найближчих прибережних сіл. А ще Поділ славився тим, що туди, до Гавані, наприкінці літа припливали баржі з херсонськими кавунами. Чимало подолан непогано заробляли на розвантаженні цього специфічного товару — тоді ще не оброблюваного ніякими прискорювачами дозрівання.

ПОДІЛЬСЬКИЙ ІМЕННИЙ ЗВИЧАЙ

У різні роки, аж до недавніх, авторів цих рядків доводилося бути гостем сімейних урочистостей на Подолі, коли після традиційно потужного застілля з холодними й гарячими стравами робилася перерва і вся компанія поважно виходила на прогулянку на набережну Дніпра — «подихати свіжим повітрям» (у теплу пору року це мало особливий сенс, оскільки у ті часи сміття висипали в здоровенні дерев'яні ящики і той сміттєзбірник аж ніяк не озонував повітря на дворі та в кімнатах комуналок, відкритих вікнами в той бік). А надихавшись дніпровського вітерцю з його пахощами води й нагрітого сонцем верболозу, гості поверталися на «солодкий стіл» — влітку неодмінно з цукристим херсонським кавуном...

Європа на Подолі

ПАТ «ФАРМАК» УПЕВНЕНО УТРИМУЄ ЛІДЕРСЬКІ ПОЗИЦІЇ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Влітку 1925 року на Подолі було засновано Київський хіміко-фармацевтичний завод ім. М. В. Ломоносова, який менш ніж за півроку випустив свою першу продукцію — наркозний хлороформ. Саме відтоді почалася історія компанії «Фармак» — підприємства, яке сьогодні є лідером на фармацевтичному ринку України.

ПІД ЧАС ВВВ ВИПУСК ПРОДУКЦІЇ НЕ ПРИПИНЯВСЯ

1937 року саме у Києві вперше було освоєно промисловий спосіб отримання валідолу, і тривалий час (до 1993 року) підприємство залишалося єдиним виробником рідкого валідолу на теренах колишнього СРСР. А загалом новостворений завод був першим в Україні підприєм-

ськових госпіталів дорожчійні ампули хлоретила та стрептоцид. Наприкінці війни виробничі потужності повернулися до столиці України, завод було відбудовано і налагоджено випуск перших партій продукції в умовах катастрофічного дефіциту сировини.

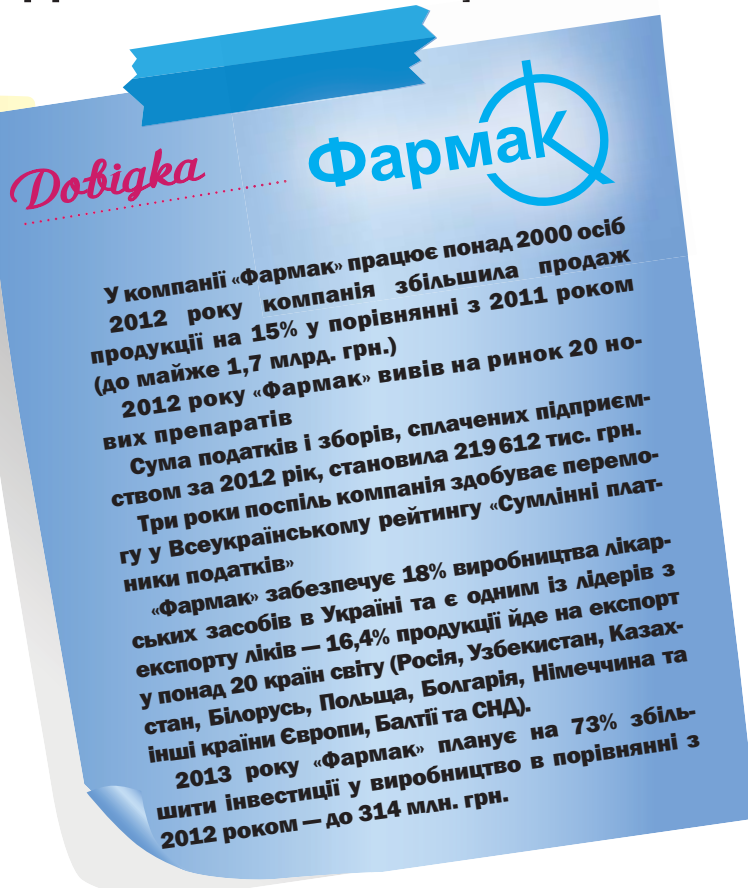
У 1950-ті роки на підприємстві було запущено виробництво

не лише в усі країни соціалістичного табору, а й до ФРН, Франції, Італії, Греції, Туреччини, Індії та Єгипту.

НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ

1991 року підприємство одним із перших у хіміко-фармацевтичній галузі стало акціонерним товариством. Тоді завод було перейменовано на БАТ «Фармак», і компанія увійшла у новий і кардинально інший етап свого розвитку. Керівництво прийняло доволі сміливе рішення — перейти з виробництва субстанцій, які постачали на всю територію Радянського Союзу, до випуску готових лікарських форм. Завдяки обраній стратегії ведення бізнесу, інноваційній технологічній платформі, інвестуванню у виробництво та персонал, 2010 року «Фармак» став лідером фармацевтичної галузі України та залишається ним і сьогодні.

Важливим поступом у розвитку компанії вважається співпраця зі світовим лідером з розробки та виробництва інсулінів — американською транс-

національною корпорацією «Елі Лілі». На сьогодні понад 25% інсулінозалежних хворих в Україні лікуються фармасулінами виробництва «Фармак».

Продуктовий портфель підприємства нині налічує понад 200 лікарських засобів різних терапевтичних напрямків і форм випуску. Щороку компанія освоєє та виводить на ринок у середньому 15 нових препаратів. Ліки виробництва «Фармак» допомагають подолати недуги у ендокринології, кардіології, офтальмології, неврології, ревматології та при застудних захворюваннях.

Усвідомлюючи, що від якості та ефективності діяльності компанії залежить здоров'я та життя мільйонів людей, торік у «Фармаку» було

розроблено стратегію сталого розвитку. А цього року у компанії розпочався активний розвиток волонтерського руху — її працівники зібрали подарунки дітям-сиротам, прибирали парки Києва, регулярно відбувається акція із донорства крові.

«Фармак» став партнером соціальної акції «Спортивна битва районів Києва», що популяризує здоровий спосіб життя серед столичної молоді. У компанії реалізовується програма допомоги освітнім закладам Подільського району столиці, зокрема, Романо-германській гімназії № 123, середнім загальноосвітнім школам № 2 та № 10, дитячому будинку «Маятко». Поточного року на ремонтні роботи у цих закладах виділено понад 260 тис. гривень. Окрім того, «Фармак» нинішнього року реалізував на Подолі низку благодійних ініціатив на загальну суму понад 300 тис. гривень.

Технологічна схема формуляції ін'єкційних препаратів

ством з виробництва синтетичних лікарських засобів.

На початку Великої Вітчизняної війни фармацевти були змушені евакуюватися до Казані, де підприємство продовжувало свою діяльність. Попри складнощі буремного лихоліття, ломоносовці розпочали випуск екранів для рентгеновських установок, а невдовзі регулярно надсилали до вій-

рентгеноконтрастних засобів, лідером у виробництві яких завод залишався до кінця минулого століття. За офіційними висновками науковців і лікарів-рентгенологів, продукти білімін, тріомбаст та йодамід не поступалися зарубіжним аналогам.

З часом завод став лідером хіміко-фармацевтичної промисловості України, у 1970-ті роки його продукція експортувалася

Щороку компанія освоєє та виводить на ринок в середньому 15 нових препаратів

Підготовка ампул до асептичного наповнення ін'єкційних препаратів